

ЕТНОЛОШКО-ФОЛКЛОРИСТИЧКИ ПОГЛЕДИ У ПУБЛИКАЦИЈАМА БАЛКАНСКОГ ИНСТИТУТА

Са отварањем „Балканског института“ у Београду године 1933. двојица његових утемељивача Милан Будимир, класични филолог и упоредни лингвиста и Петар Скок, романиста и топономастичар, одмах су покренули објављивање часописа *Revue internationale des Études balkaniques* са прилозима на страним језицима (француски, немачки, енглески). Институт је објавио и неколико запажених посебних публикација, две књиге о Балкану и неколико мањих пригодних књижица намењених за ширу читалачку јавност.

У целини сагледани прилози у поменутиим публикацијама обрађују, изналазе и наглашавају оно што Балкан спаја, уједињује и изједначаје подижући у исти мах његове вредности на завидан ниво, а то је био важан задатак Института. Има више елемената који Балкан повезују него што их раздвајају. Ти елементи су, што је још значајније, много реалнији од оних који народе одбијају једне од других. До међусобне омразе доводе фалсификати, мистификације, претензије које нису основане, а народе приближује оно што их је живот научио. Дакле, Балкан је третиран као целовит хабитус, у коме утицај географске средине на етничку стварност Балкана заједно са историјским чиниоцима дејствује током векова од антике до новог доба. Географски положај прелазног простора Балканског полуострва између предње Азије и Европе, Медитерана и Подунавља, Истока и јужне Европе, погодовао је људском фактору спајања од општег или посебног значаја. Без њих је тешко разумети етничке појаве, чега су били свесни уредници Балканског института.

Будимир и Скок су око својих публикација окупили стотинак сарадника са Балкана, из Европе и Америке, од којих поменимо само нека имена: Меје, Јорга, Шневајс, Ансел, Нилсон, Бопчев, Чабеј, Вакалевски, Хаџимихали, Трухелка, Чајкановић и др. Сви су они радили на испитивању балканских феномена у њиховој повезаности, а било их је у довољној мери у свим областима духовне и материјалне културе балканских народа. Етнологија и фолклористика, једном речју народна култура Балкана, представљала је широки комплекс

проблема испреплетаних античким, словенским и оријенталним културним супстратима. Особита пажња је посвећена заједничким цртама у обичајима и веровањима, религији, митовима и сл., тражећи у њима суштину која је претходила њиховом дефинитивном настанку. Углавном су откривали генезу за многе етнолошке појаве зачете без сумње „in illo tempore“, што је захтевало од многих аутора да се спуштају до најтамнијих дубина да би тамо у мраку међу нејасним сенкама нашли објашњење за ствари које обасјава јарка светлост историје.

Милан Будимир и Петар Скок, филолози по својој научној и стручној опредељености, а у функцији главних и одговорних уредника публикација Балканског института, наметнули су лингвистику као водич у науци о човеку и народу. Тако је ова метода заузела водеће место у разматрању етнолошко-фолклористичких питања. Језик се узимао као битно полазиште и мерило у проучавању друштвеног живота, обичаја, ритуала и фолклора. За Милана Будимира лингвистика је била у ствари комбинована анула која проучава све три природе: ону у човеку, ону у друштву и ону трећу око њих. Оригиналност Будимирових истраживања из упоредне лингвистике лежи првенствено у томе што се она по правилу заснивају на античким језичким елементима, обухватајући својим лингвистичким испитивањима и речничко благо нашег језика. Он је у великом броју наших речи препознао антички оригинал, утврдио да потичу из грчке и римске лексике. Пратећи историју тих речи у њиховим фонетским и семантичким преображавањима, Будимир констатује да су грчке и латинске речи, као неки вербални метеорити, столећима падали на нашу језичку територију, пристизале нам са разних страна и у разним временима. Те речи примали смо преко хеленизованих и романизованих становника које смо затекли при доласку на Балкан, закључују Милан Будимир и Петар Скок.

Треба посебно нагласити да су уредници часописа *Revue* фолклористику узимали као дисциплину у ширем антрополошком смислу (песма, музика, игра, костим итд.): на фолклор су, такође, гледали и као на изузетну уметничку објективизацију. Сматрали су да се у фолклорним метафизичким спекулацијама истичу и његове значајне естетске компоненте, па отуда треба водити рачуна о ономе што је лепо, чудновато, а онда и истинито. Што се тиче указивања на прапочетке у народном стваралаштву приметили смо у многим радовима разне варијанте, што даје утисак неког логичног принципа, са веома наглашеним симболима и становиштима као исказане тежње за њиховом реактуализацијом.

Да закључимо. Суштинска значења језичких назива (термина) налазе се у средишту Будимирове и Скокове пажње, тако да се без претеривања може рећи како је њихово читаво мислилачко прегнуће подстицала и надањивала неутољива жудња да докуче и разјасне

смисао водећих речи грчког и латинског мишљења. Чврсто су веровали да је у речима скривена тајна читаве прошлости и будућности човечанства. Умесно је и оправдано што су се Будимир и Скок потрудили да скрену пажњу на заједнички језички корен балканског етничког бића, односно да укажу на дубинску повезаност најстаријег и савременог мисаоног искуства, па је тако бачена нова светлост на јединствену етничку и етнолошку судбину из једног сасвим посебног и новог угла.

Драгослав Антонијевић

